

УДК 027.7(477.87)+023:004.738.1

DOI <https://doi.org/10.24144/978-617-8321-50-5.2025.78-92>

Марія КУТКАНИЧ,

завідувачка сектора організації

та методичної підтримки

інституційного репозитарію

Наукової бібліотеки

ДВНЗ «Ужгородський

національний університет»,

Ужгород, Україна

ORCID: 0009-0002-6901-215X

e-mail: mariia.kutkanych@uzhnu.edu.ua

САЙТ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ УЖГОРОДСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ЯК СКЛАДНИК ІІ МЕНЕДЖМЕНТУ

Анотація. У статті розглянуто роль та значення сайту університетської бібліотеки, його кваліфікацію, вплив на діяльність книгозбірні. На прикладі Наукової бібліотеки Ужгородського національного університету досліджуються шляхи доступу до електронних ресурсів та послуг бібліотеки.

Мета статті: Відобразити практичний досвід Наукової бібліотеки Ужгородського національного університету у впровадженні бібліотечних сервісів, який формує модель сучасної бібліотеки вишу щодо відповідності наданих послуг європейським стандартам.

Актуальність дослідження: полягає в аналізі технологій бібліотечної роботи у створенні ресурсів, які забезпечують автоматизацію бібліотечних процесів та надають до них доступ. Увага приділена визначенню потенціалу інформаційної діяльності університетської книгозбірні у створенні сучасного сайту бібліотеки та уваги до його деталізації, які забезпечують якість обслуговування користувачів та ефективне використання бібліотечних ресурсів. Модернізацію бібліотечно-інформаційних сервісів на сторінках

фахових видань висвітлюють вчені та практики бібліотечної справи – О. Бруй, Т. Колесникова, М. Назаровець, О. Сербін, М. Медведь, Т. Ярошенко та багато інших.

Попри складність сучасного стану в державі, пов'язаної з російсько-українською війною, бібліотечний сайт, незважаючи на ворожі атаки, залишається надійним помічником і дороговказом для сучасного користувача бібліотеки.

Ключові слова: сайт, Наукова бібліотека Ужгородського національного університету, інформаційні технології у бібліотеці, бібліотечний менеджмент, послуги бібліотеки.

Розвиток інформаційних технологій у бібліотеці є важливим фактором для підвищення її ефективності, доступності ресурсів та якості обслуговування користувачів. Інформаційні технології змінюють традиційні функції бібліотеки, роблячи її більш інтерактивною, зручною та сучасною. Найпростішим та найефективнішим способом просування бібліотеки є створення вебсайту.

Сайт – це сукупність вебсторінок, оформлених в одному стилі та об'єднаних спільною концепцією [1]. Він може складатися як з однієї, так і з кількох сторінок. Вебсайт зберігає інформаційні файли у вигляді документів, таблиць, відео або ж інших файлів, які доступні користувачеві в глобальній мережі «Інтернет».

Кваліфікувати сайти можна за такими ознаками:

- за ступенем відкритості: сайти відкриті, тобто доступні для будь-якого користувача; сайти напіввідкриті, доступ до яких вимагає реєстрації користувача із зазначенням певних особистих даних; закриті – інформацією яких можуть користуватися тільки певні особи;
- за доступністю: сайти, інформацію яких можуть переглядати користувачі світової мережі, і сайти, доступні особам, що використовують локальну мережу;
- за інформативністю: до цих сайтів відносяться соціальні мережі, сайти для бізнесу.

Як зазначає у своїй статті В. Медведєва, «на сьогодні головними напрямками впровадження веб-технологій у бібліотечних установах є: створення інформаційних сайтів і порталів, віртуальне довідкове обслуговування, оптимізація електронних каталогів, заснування репозитаріїв відкритого доступу...» [2].

Сайт бібліотеки – це онлайн-платформа, яка надає користувачам доступ до інформаційних ресурсів, послуг та новин, пов'язаних з бібліотекою. Він слугує віртуальним розширенням фізичної бібліотеки, забезпечуючи доступ до її матеріалів та послуг через інтернет. До його основних компонентів можемо віднести:

- Домашню сторінку, яка включає: огляд основних розділів сайту; актуальні новини та оголошення; швидкі посилання на популярні сервіси (каталог, електронні ресурси, контактна інформація).

- Електронний каталог.
- Електронні ресурси.
- Сервіси для користувачів.
- Довідкові послуги.
- Цифрові колекції та архіви.
- Контактна інформація та ін.

З роками все більше користувачів надають перевагу електронному документу, аніж друкованому примірнику, тому бібліотекам потрібно було адаптуватися до потреб сучасного користувача.

За допомогою вебсайтів популяризується робота книгозбірень, адже це дає їй можливість розширювати свою діяльність, залучаючи більшу кількість користувачів. Вебсторінка бібліотеки не тільки забезпечує інформаційні потреби користувачів, але також знайомить з послугами, які надає бібліотека. Сайт може інформувати про нові надходження, семінари та інші важливі події в бібліотеці. Надає можливість резервування книг та інших матеріалів онлайн.

Користувачі можуть продовжувати термін користування матеріалами онлайн. Через сайт бібліотеки можна надавати доступ до наукових баз даних, що є важливим для досліджень та навчання. Перевагою вебсайту є можливість отримання тої чи іншої інформації користувачами, які знаходяться за межами бібліотеки. Вони можуть скористатися віртуальною послугою з пошуку інформації, тобто ознайомитися з потрібним матеріалом, або замовити певну послугу з переліку доступних незалежно від часу і місцезнаходження користувача.

Сучасна бібліотека є центром, який акумулює та розподіляє інформаційні потоки. Завдяки сайту відбуваються звернення до основних рубрик, таких як: електронний каталог, електронна бібліотека, репозитарій та ін. Загалом, сайт університетської бібліотеки є важливим інструментом для забезпечення доступності, ефективності та підтримки освітнього процесу в університеті. Г. Булахова зазначає, що «ідея реклами на вебсайті – один із найбільш ефективних, зручних методів доведення до користувачів інформації про можливості бібліотеки, її потенціал, ініціювання, обговорення та поширення інформації, комунікативний засіб формування її іміджу та рекламних послуг» [3].

Розглянемо роль та значення сайту Наукової бібліотеки Ужгородського національного університету (надалі НБ УжНУ), яка є найбільшою книгозбірнею закарпатського краю, адже її фонд становить понад 1 млн 600 тис. примірників книг.

НБ УжНУ розвиває сучасну систему обслуговування користувачів на базі відкритого доступу до світових наукових ресурсів та інформаційного забезпечення освітньої діяльності. «Освоєння нових інформаційних технологій, застосування інновацій, наукометрична діяльність та формування інформаційної культури особистості, активна науково-бібліографічна, видавнича та культурно-просвітницька робота, просування бібліотеки в соціальних мережах нині відіграють величезну роль у науковому та навчально-виховному процесах університет» [4, с. 8].

Створення вебсторінки стало важливим проектом для популяризації НБ УжНУ. Так, у 2000 році було організовано відділ автоматизації та комп'ютерних технологій для підтримки бібліотеки. Цього ж року було підключення бібліотеки до інтернету, а також була створена перша вебсторінка бібліотеки. Тут була розміщена інформація про книгозбірню та її ресурси. Отже, було зроблено перші кроки з розвитку інформатизації НБ УжНУ.

У 2003 році була вдосконалена раніше створена вебсторінка бібліотеки, що давала можливість читачам із будь-якого ПК використовувати необхідну для себе інформацію. На вебсторінці можна було знайти інформацію про бібліотеку та історію її розвитку.

Пізніше, у 2004 році, на сайті бібліотеки з'явилася вже інформація про ресурси бібліотеки, а саме: архів періодичних видань на поточний рік по всіх філіалах; «Наукові вісники УжНУ» в електронному вигляді; інформація про доступ до повнотекстових баз даних (електронних журналів, доступ до яких має університет у межах проекту INTAS) зарубіжних видавництв SPRINGER, Black Well, ZMATH.

У 2005 році продовжується робота з оновлення сайту та його наповнення, яке полягало у серіальному виокремленні вісників за тематикою. Вісники групувалися за серіями: «Фізика», «Математика і інформатика», «Біологія», «Хімія», «Економіка», «Історія», «Право», «Філологія», «Медицина», «Педагогіка. Соціальна робота».

Протягом 2007 року сайт продовжує оновлюватися. На вебсторінці з'являється більш розширена інформація про історію бібліотеки, інформація про структурні підрозділи та ресурси книгозбірні.

У 2009 році на бібліотечну сторінку чекали нові зміни – перероблено дизайн, оновлено інформацію про структуру бібліотеки; виставлено бюлетені нових надходжень, інформацію про обмінний фонд бібліотеки, новини про публічні заходи, які проводила або брала в них участь

бібліотека. Була створена власна електронна бібліотека з повнотекстовими документами.

У 2011 році в зв'язку з переїздом бібліотеки в інше приміщення на сторінці змінено інформацію про бібліотеку УжНУ, її структуру. Сайт доповнюється інформацією про доступ до сайтів українських та зарубіжних провідних бібліотек. Через сайт продовжується оприлюднення на вебсторінку:

- бюлетенів нових надходжень (щомісячно);
- інформації про обмінний фонд бібліотеки;
- архіву передплачених бібліотекою періодичних видань;
- бібліотечних новин та ін.

У 2014 році для підняття рівня рейтингу цитованості праць науково-педагогічних працівників Ужгородського національного університету було розпочато створення електронного сховища Репозитарію ДВНЗ «УжНУ», в якому розміщувався науковий доробок вчених університету. В ньому науково-педагогічним працівникам пропонувалось розмістити власні праці або уповноважити бібліотеку розмістити їх в репозитарій. Саме розміщення в репозитарії і вільний доступ до праць вчених сприяв підняттю індексу цитувань вчених.

З 2015 року НБ УжНУ завдяки сайту у відповідність вимогам глобалізації активно долучається до формування інформаційного суспільства, взявши за основу перехід від традиційних методів обслуговування до активного поширення інформації користувачам через сайт. Одним із головних завдань найбільшої книгозбірні краю стало прискорення механізму пошуку, відбору потрібної інформації. Інноваційні перетворення бібліотеки торкаються всіх напрямів її роботи. Створення власних електронних ресурсів визначено за такими критеріями:

- власні бази даних;
- створення цифрових аналогів друкованих видань;
- наповнення репозитарію УжНУ.

Протягом 2016 року сайт Наукової бібліотеки Ужгородського національного університету поповнюється новими рубриками, а саме:

- електронний архів наукових вісників;
- рідкісні повнотекстові матеріали з фонду бібліотеки;
- віртуальні виставки.

У 2017 році на сайті Наукової бібліотеки було оновлено такі рубрики:

- правила користування бібліотекою ДВНЗ «УжНУ»;
- розміщена нова віртуальна виставка «На відстані часу»: до 245-річчя з дня народження Івана Орлая;
- поповнена рубрика «Електронні ресурси» повнотекстовими документами, які зберігаються у відділі «Карпатика» НБ УжНУ;

[Görög katholikus «Naptár»](#) = Греко-католицький календар:

[Görög katholikus «Naptár»](#) 1905;

[Görög katholikus «Naptár»](#) 1906;

[Görög katholikus «Naptár»](#) 1907;

[Görög katholikus «Naptár»](#) 1909.

- доповнено повнотекстовими документами рубрику Мбсяцословъ;
- виставлено у відкритий доступ ряд нових наукових вісників.

З метою популяризації роботи НБ УжНУ була створена сторінка у соціальних мережах Фейсбук, Інстаграм, Твітер (позначки встановлені на головній сторінці сайту бібліотеки).

З 1 вересня 2018 року запрацював оновлений вебсайт Наукової бібліотеки розміщений на домені ДВНЗ «УжНУ» – [http:// www.lib.uzhnu.edu.ua/](http://www.lib.uzhnu.edu.ua/). Розробленням рубрик займалися бібліотечні працівники з «Центру наукометрії та інформаційно-бібліотечного сервісу», створеного відповідно до наказу №420/01-04 від 31.05.2018 р. Звертаючи увагу на запити користувачів, сайт зробили зручним для користування. Поряд із традиційними ресурсами на сайті розмістили цілий ряд нових

інформаційних рубрик для підтримки та забезпечення якісного навчального та наукового процесів. До прикладу:

1. Створена система онлайн-комунікації – **«Online-послуги»**:

- електронне замовлення;
- електронна доставка документа;
- індексування за УДК;
- заміна втраченої книги;
- продовження терміну користування книгою;
- віртуальна бібліографічна довідка;
- тематичний підбір літератури;
- редагування списків літератури;
- бібліографічні менеджери;
- замовлення приміщень та ін.

2. Засновано рубрику **«Електронні ресурси»**, яка надає можливість користувачам бібліотеки через вебсайт користуватись власними електронними ресурсами бібліотеки та університету, передплаченими електронними базами та електронними ресурсами вільного доступу:

- електронний каталог;
- електронний репозитарій;
- електронне навчання;
- електронні ресурси УжНУ;
- локальні ресурси;
- електронні ресурси вільного доступу;
- інтернет-посилання.

3. Створено рубрику **«Комплектування фонду»**, яка надає можливість здійснювати перегляд пропозицій видавництва безпосередньо на сайті бібліотеки та оформляти замовлення на навчальну та наукову літературу у фонд бібліотеки через онлайн-форму.

4. Розроблено рубрику **«Науковцям»**, у якій розміщена теоретична, методична та практична інформація, яка є корисною науковцям у процесі здійснення наукових

Рис. 2.

Вперше було створено також рубрику «**Наші конференції**», в якій містилася інформація про ті конференції, що проводила саме НБ УжНУ. На початку травня 2019 року Центр наукометрії та інформаційної підтримки досліджень отримав доступ до антиплагіатної інтернет-системи StrikePlagiarism. Тоді ж на сайті була створена ще одна рубрика «**Перевірка на плагіат**». Протягом 2020 року сайт поповнився рубриками:

- презентація бібліотеки. Короткий відеоролик «Путівник бібліотекою»;
- рубрика «Віртуальні книжкові виставки, огляди, презентації».

Вона поділялася на такі категорії:

- нові надходження;
- літературні огляди;
- дати і події;
- тематичні виставки;
- наукова гордість Ужгородського національного університету.

Протягом 2021 року продовжується оновлення та наповнення вебсайту Наукової бібліотеки. До фонду бібліотеки надійшла література від Закарпатського ромського культурно-просвітнього товариства «Романі Яг». Працівниками відділу комплектування в електронний каталог було внесено 226 примірників книг. А відтак на сайті була створена рубрика Електронна бібліотека «Романі Яг», яка містила колекції:

- ромська література;
- періодичні ромські видання: газети та журнали.

Наприкінці 2023 року вебсторінка Наукової бібліотеки зазнала «атаки хакерів», тому бібліотекарі разом з ІТ-фахівцями змушені були знову працювати над розробленням нового сайту. Створення сучасного та функціонального сайту для бібліотеки університету потребує комплексного підходу та

уваги до деталей. Це дозволить забезпечити високу якість обслуговування користувачів та ефективне використання бібліотечних ресурсів. Спираючись на практичний досвід, інформацію на сайті розмістили так, щоб користувачі легко знаходили потрібні дані. Нам вдалось розробити користувацький інтерфейс, орієнтуючись на зручність і доступність. Також врахували принципи адаптивного дизайну для різних пристроїв (рис. 3).

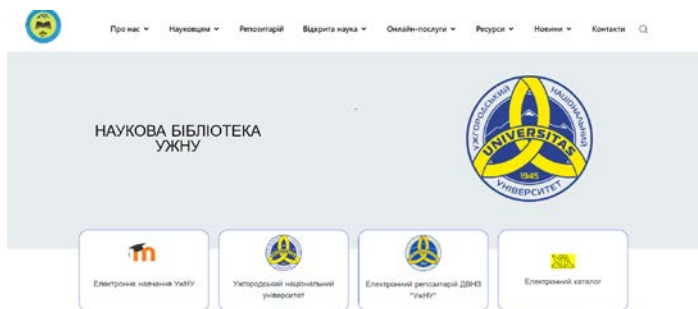

Рис. 3.

Після розроблення нового сайту на ньому з'явилися нові рубрики:

- вебпортфоліо

(<https://www.lib.uzhnu.edu.ua/naukovczyam/bibliometryka-nauky-dvnz-uzhnu/vebporfolio/>);

- відкрита наука (<https://www.lib.uzhnu.edu.ua/vidkryta-nauka/>).

У рубриці вебпортфоліо міститься інформація про результати наукової роботи вчених університету. Працівники Центру наукометрії та інформаційної підтримки знаходять інформацію про кожного викладача, впорядковують її та розміщують на сайті. Оскільки в університеті працює понад 1200 науково-педагогічних працівників, ця рубрика знаходиться ще на стадії доопрацювання. Переглянути можна за покликанням:

<https://www.lib.uzhnu.edu.ua/naukovczyam/bibliometryka-nauky-dvnz-uzhnu/vebporfolio/>.

У зв'язку з впровадженням в університеті політики «Відкритої науки» бібліотека розмістила на своєму сайті рубрику «Відкрита наука». В ній будуть розміщуватися журнали університету, які мають відкритий доступ за ліцензією Creative Commons, а також книги, матеріали конференцій.

<https://www.lib.uzhnu.edu.ua/vidkryta-nauka/>.

Висновки. Проаналізувавши роботу сайту Наукової бібліотеки Ужгородського національного університету за період з 2000 року до сьогодні, можна стверджувати, що він є надійним популяризатором роботи та можливостей бібліотеки і є вкрай необхідним механізмом оприлюднення її функцій. Постійне оновлення, інформаційне наповнення, відкритий доступ до інформаційних джерел є важливим завданням бібліотеки. Завдяки новим можливостям сайту бібліотека розширила свою мобільність через віддалений доступ до її фондів та колекцій. З кожним роком лише збільшується кількість відвідувачів сайту, а поряд з цим і відвідуваність бібліотеки.

Отже, інформаційні технології, серед яких важливе місце займає розроблення та функціонування книгозбірні університету дозволить покращити доступ до інформації, підвищити ефективність роботи бібліотеки та забезпечити користувачів сучасними інструментами для навчання та досліджень.

Список бібліографічних посилань

1. Що таке сайт? *Freehost. Wiki*.

URL: <https://freehost.com.ua/ukr/faq/wiki/chto-takoe-sajt/> (дата звернення: 11.09.2024).

2. Медведєва В. Значення сучасних веб-технологій в обслуговуванні користувачів бібліотечних установ. *Наукові праці Національної бібліотеки імені В. Вернадського* / редкол. :

В. Попик (голова) [та ін.]. Київ, 2017. Вип. 48: Бібліотечні стандарти і розвиток інформаційної діяльності. С. 546–560.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/npnbuimviv_2017_48_42 (дата звернення 22.10.2024).

3. Булахова Г. Реклама продуктів і послуг бібліотек на бібліотечному веб-сайті. *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського*. 2015. Вип. 41. С. 396–405.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/npnbuimviv_2015_41_30 (дата звернення 22.10.2024).

4. Медведь М. М. Передмова. *Наукова бібліотека Ужгородського національного університету: від джерел до сучасності* : колект. монографія / редкол. : М. М. Медведь (голова редкол.) та ін. Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2021. С. 7–8. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/38120> (дата звернення 11.09.2024).

5. Ігнатюк М., Смірнова Г. Центр наукометрії та інформаційної підтримки освіти і досліджень. *Наукова бібліотека Ужгородського національного університету: від джерел до сучасності* : колект. монографія / редкол. : М. М. Медведь (голова редкол.) та ін. Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2021. С. 353–358.

URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/38120> (дата звернення 11.09.2024).

References

1. Ščo take sajt? [What is a site?]. *Freehost. Wiki*. Retrieved from: <https://freehost.com.ua/ukr/faq/wiki/chto-takoe-sajt/> [in Ukrainian].

2. Medvedjeva, V. (2017). Znachennja suchasnykh veb-tehnologij v obslughovuvanni korystuvachiv bibliotechnykh ustanov [The importance of modern web technologies in serving users of library institutions]. *Naukovi praci Nacionaljnoji biblioteki imeni V. Vernadsjkogho* / redkol.: V. Popyk (gholova) [ta in.]. Kyjiv,

Вуп. 48: Bibliotechni standarty i rozvytok informacijnoji dijajlnosti, 546–560 [in Ukrainian].

3. Bulaxova, H. (2015). Reklama produktiv i posluh bibliotek na bibliotečnomu veb-sajti [Advertising of library products and services on the library website]. *Naukovi praci Nacional'noji biblioteky Ukrajinu im. V. I. Vernads'koho*, 41, 396–405 [in Ukrainian].

4. Medved', M. M. (2021). Peredmova [Preface]. *Naukova biblioteka Užhorods'koho nacional'noho universytetu: vid džerel do sučasnosti* (pp. 7–8). Užhorod : Vydavnyctvo Oleksandry Harkuši [in Ukrainian].

5. Ihnatjuk, M., Smirnova, H. (2021). Centr naukometriji ta informacijnoji pidtrymky osvity i doslidžen' [Scientific centrometry and information support for education and research]. *Naukova biblioteka Užhorods'koho nacional'noho universytetu: vid džerel do sučasnosti* (pp. 353–358). Užhorod : Vydavnyctvo Oleksandry Harkuši [in Ukrainian].

Mariia Kutkanych,

Head of the Sector for Organization and Methodological Support of the Institutional Repository of the Scientific Library State Higher Educational Institution

“Uzhhorod National University”

ORCID: 0009-0002-6901-215X

e-mail: mariia.kutkanych@uzhnu.edu.ua

THE WEBSITE OF THE SCIENTIFIC LIBRARY OF UZHGOROD NATIONAL UNIVERSITY AS A COMPONENT OF ITS MANAGEMENT

Abstract. The article examines the role and significance of the university library website, its qualifications, and its influence on its activities. Using the example of the Scientific Library of the Uzhhorod National University, ways of accessing the library's electronic resources and services are explored.

The purpose of the article is to reflect the practical experience of the Scientific Library of the Uzhhorod National University in the implementation of library services, which forms a model of a modern library of a higher educational institution in terms of compliance with the provided services with European standards.

Relevance of the research: it consists of the analysis of technologies of library work in creating resources that ensure the automation of library processes and provide access to them. Attention is paid to determining the potential of information activities of the university library in creating a modern library website and attention to its details, which ensure the quality of user service and efficient use of library resources. The modernization of library and information services on the pages of specialized publications is covered by scientists and practitioners of the library - O. Bruy, T. Kolesnikova, M. Nazarovets, O. Serbin, M. Medved, T. Yaroshenko, and many others.

Despite the complexity of the current situation in the country, associated with the Russian-Ukrainian war, the library website, regardless of enemy attacks, remains a reliable assistant and guide for the modern library user.

Keywords: *site, Scientific Library of Uzhhorod National University, information technologies in the library, library management, library services.*

Цитування:

Кутканич М. Сайт Наукової бібліотеки Ужгородського національного університету як складник її менеджменту. *Інформаційна політика пам'яті – виживання, збереження та розвиток українських бібліотек у період сьогодення* : матеріали V Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (Ужгород, 16 жовт. 2024 р.) / редкол. : М. М. Медведь (відп. ред.) та ін. ; ДВНЗ «Ужгор. нац. ун-т», Наук. б-ка. Ужгород, 2024. С. 78–92.

Kutkanych, M. The website of the Scientific Library of the Uzhhorod National University as a component of its management. *Information policy of memory – survival, preservation and development of Ukrainian libraries in the present period* : materials of the 5th scientific and research Internet conference (Uzhhorod, Oct. 16, 2024). Vidp. red. M. Medved (pp. 78–92). Uzhhorod [in Ukrainian].